

มหายุทธศาสตร์ของรัสเซีย

Grand strategy of Russia

สนธิ นวกุล (Sonthi Navakul)¹

สุภาณี นวกุล (Suphanee Navakul)²

¹พลโท ดร., อาจารย์พิเศษ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Lieutenant General, Dr., Special Instructor, Faculty of Political Science and Law,

Burapha University

²อาจารย์ ดร., ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

Lecturer, Dr., Master of Public Administration Program, Faculty of Humanities and Social Sciences,

Chandrakasem Rajabhat University

E-mail: suphanee.navakul@hotmail.com

Received: 22 July 2019

Revised: 31 October 2019

Accepted: 13 November 2019

บทคัดย่อ

มหายุทธศาสตร์ของรัสเซีย เป็นตอนที่ 2 ต่อเนื่องจากตอนที่ 1 “มหายุทธศาสตร์ : จากจักรวรรดิโรมัน สู่ยุคสงครามเย็น” ในบทความนี้ กล่าวถึง 2 สำนักคิดที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดมหายุทธศาสตร์ของรัสเซีย คือ สำนักคิด Hard-line school ที่ส่งผลให้รัสเซียกำหนดมหายุทธศาสตร์เชิงรุกในช่วงแรก โดยจัดตั้ง Warsaw Pact และมีการพัฒนานิวเคลียร์ในมหายุทธศาสตร์เชิงรุกนี้ด้วย ส่วนสำนักคิด Realist school ทำให้รัสเซียเปลี่ยนมาใช้มหายุทธศาสตร์เชิงป้องกัน จนสงครามเย็นยุติ และไม่มี Warsaw Pact อีกต่อไป ครั้นมาถึง มหายุทธศาสตร์ภายใต้การปกครองของประธานาธิบดี ปูติน ได้มุ่งไปสู่การมีหลายขั้วอำนาจ เพื่อต่อต้านสหรัฐอเมริกาและประเทศกลุ่มตะวันตก และคงความเป็นชาตินิยมรัสเซียซึ่งรวมถึงผู้ที่มิได้อาศัยอยู่ในดินแดนรัสเซีย รวมทั้งให้ความสำคัญด้านพลังงาน ด้วยเหตุนี้ รัสเซียจึงมีเอเชียกลางซึ่งมีทั้งชนกลุ่มน้อยเชื้อชาติรัสเซียอาศัยอยู่และมีแหล่งพลังงาน เป็นพื้นที่สำคัญในมหายุทธศาสตร์

สำหรับจุดอ่อนที่ต้องเผชิญหน้ากับประเทศที่เป็นสมาชิกนาโต้ และการที่จะต้องดำรงไว้ซึ่งความเป็นมหาอำนาจ รัสเซียจึงต้องดำเนินมหายุทธศาสตร์ ด้วยการรวบรวมดินแดนที่เคยเป็นสหภาพโซเวียตเดิม อาทิ โครเมีย เพื่อเพิ่มความลึกทางยุทธศาสตร์ หากฝ่ายตรงข้ามจะรุกเข้าถึงมอสโก

ส่วนยุทธวิธีและเครื่องมือที่ประธานาธิบดี ปูติน ใช้ในการดำเนินมหายุทธศาสตร์นั้น มีทั้งแบบใหม่และเก่า จึงมีทั้งการบ่อนทำลายรัฐบาล การกดดันทางเศรษฐกิจ การโฆษณาชวนเชื่อ การใช้สงครามไซเบอร์ และการรุกเข้าไปในประเทศเพื่อนบ้าน

ประเด็นเพิ่มเติมที่นักวิเคราะห์ มองว่า เป้าหมายของมหายุทธศาสตร์ของรัสเซีย เป้าหมายหนึ่ง คือ การเปิดกว้างในการเข้าถึงตลาดใหม่เพื่อการระดมทุนและการส่งออก ก็เพื่อต้องการที่จะเข้าถึงตลาดส่งออกอาวุธ น้ำมันและแก๊ส และกำจัดการ Sanction ทางเศรษฐกิจที่มีต่อรัสเซีย อาจกล่าวได้ว่า เป็นความพยายามในการดำเนินมหายุทธศาสตร์เพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจภายในประเทศของประธานาธิบดี ปูติน

คำสำคัญ: สำนักคิด Hard-line school, สำนักคิด Realist school, มหายุทธศาสตร์ภายใต้การปกครองของประธานาธิบดี ปูติน, ยุทธวิธีและเครื่องมือ, เป้าหมายมหายุทธศาสตร์ของรัสเซีย

Abstracts

After the 1st part, namely “Grand Strategy: from Roman Empire to Cold War” published, this article is the 2nd part of grand strategy which focuses on Russia. The article illustrates 2 schools of thought influencing grand strategy of Russia. Hard-line school has an effect on offensive grand strategy of Russia and the establishment of Warsaw Pact later including nuclear weapon development; whereas, realist school drives Russia’s grand strategy to be defensive and the end of Warsaw Pact. During President Vladimir Putin time period, the grand strategy of Russia aims to be the modern multipolar world in order to be against United States and the Western alliance. Besides this, the grand strategy realizes Russian nationalism both inside and outside of the country and energy. As a result, the central Asia having Russian ethnic group and energy sources is an important area of Russia’s grand strategy.

Regarding the weak point of confronting NATO members and being powerful, Russia drive the grand strategy with annexing some parts of former soviet union such as Crimea so as to increase the depth of grand strategy against the invader moving to Moscow.

Tactics and Instruments in Putin’s Grand Strategy are part new and part old; for example, the active subversion of target governments, economic pressures, the modern media for propaganda, cyber-warfare and invasion to neighbors.

The analyst's point of view on the end of Russia's grand strategy is opening up markets by accessing export markets for weapons systems and oil and gas; and removing economic sanctions imposed on Russia. This is the way of Putin's grand strategy to solve the internal problem of Russia.

Keywords: Hard-line school, Realist school, Russia's grand strategy, Tactics and Instruments in Putin's Grand Strategy, the end of Russia's grand strategy

บทนำ

มหายุทธศาสตร์ของรัสเซีย เป็นตอนที่ 2 ต่อเนื่องจากตอนที่ 1 “มหายุทธศาสตร์: จากจักรวรรดิโรมัน สู่อุคสงครามเย็น” โดยตอนที่ 2 นี้ จะว่าด้วยมหายุทธศาสตร์ของชาติมหาอำนาจ เฉพาะเจาะจงที่รัสเซีย ด้วยเหตุผลที่ว่า มีผู้เขียนมหายุทธศาสตร์ของรัสเซียไม่มากนัก ส่วนมหายุทธศาสตร์ของชาติมหาอำนาจ อาทิ สหรัฐอเมริกา และสาธารณรัฐประชาชนจีน มีผู้เขียนค่อนข้างมาก สามารถหาอ่านได้โดยทั่วไป

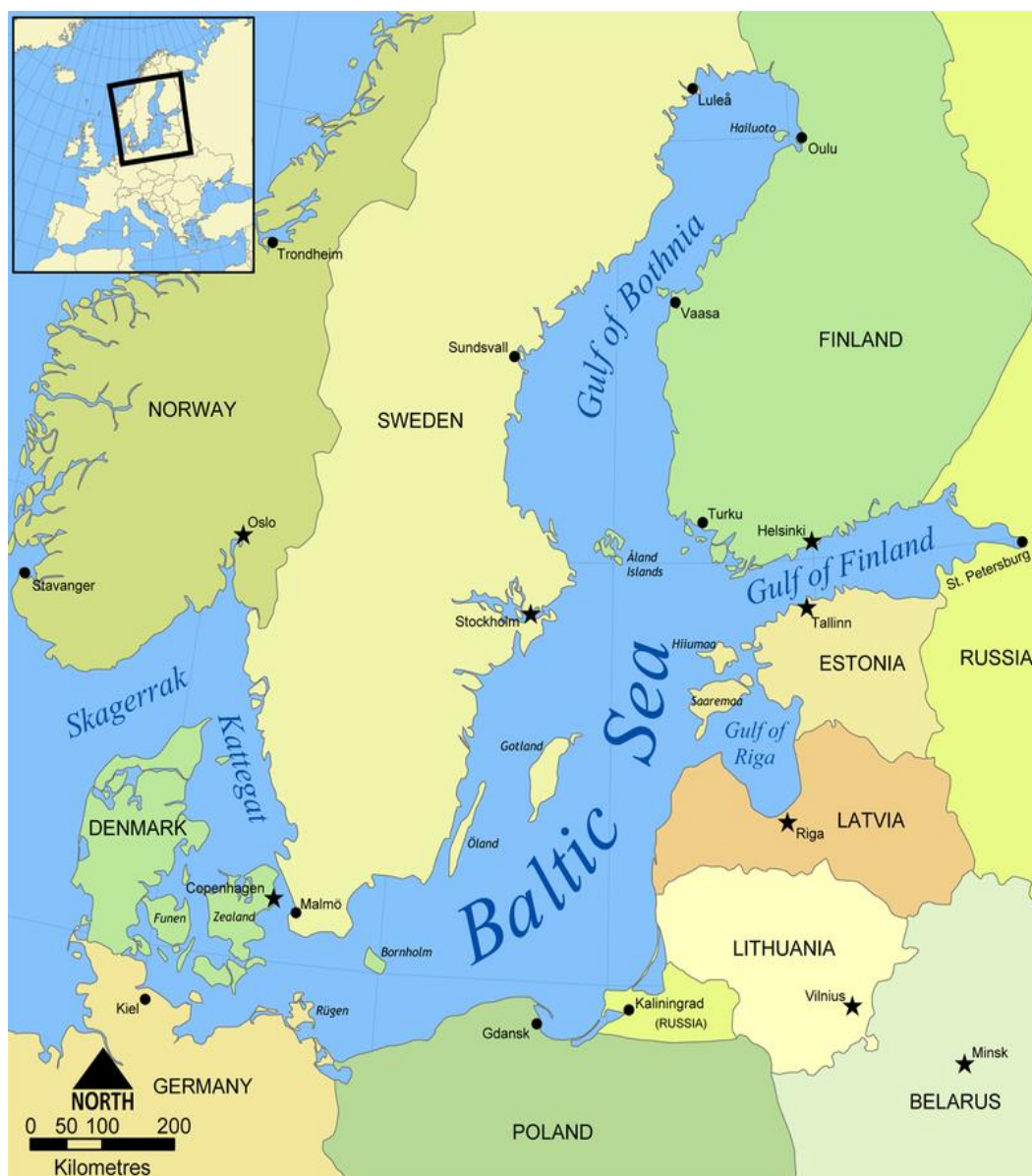
แจกเช่นเดียวกันกับตอนแรก ข้อมูลที่ศึกษาเป็นข้อมูลจากนักวิชาการตะวันตก ผู้เขียนจึงต้องระมัดระวังในการวิเคราะห์และสังเคราะห์ มิใช่เอนเอียงไปทางโลกตะวันตกแต่ฝ่ายเดียว แต่พยายามทำความเข้าใจว่าเหตุหรือปัจจัยใด ทำให้รัสเซียจึงต้องวางและดำเนินมหายุทธศาสตร์อย่างนั้น ในบทความนี้ ผู้อ่านจะได้รับทราบเกี่ยวกับ สำนักคิดที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดมหายุทธศาสตร์ของรัสเซีย มหายุทธศาสตร์ภายใต้การปกครองของประธานาธิบดี ปูติน ในภาพกว้าง ความท้าทายที่สำคัญต่อมหายุทธศาสตร์ของรัสเซีย กระบวนการคิดของประธานาธิบดี ปูติน เกี่ยวกับมหายุทธศาสตร์ของรัสเซีย ยุทธวิธีและเครื่องมือที่ประธานาธิบดี ปูติน ใช้ในการดำเนินมหายุทธศาสตร์ ยุทธศาสตร์ของรัสเซียในสงครามกลางเมืองซีเรีย และมุมมองของนักวิเคราะห์ในประเด็นเป้าหมายของมหายุทธศาสตร์ของรัสเซีย

สำนักคิดที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดมหายุทธศาสตร์ของรัสเซีย

สำนักคิด 2 สำนักที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดมหายุทธศาสตร์ของรัสเซีย คือ เสดไลน์ (Hard-line school) ของฟรุ๊นซ์ (Frunze) ซึ่งส่งผลให้รัสเซียใช้มหายุทธศาสตร์เชิงรุกในช่วงแรก อันเป็นที่มาของวอร์ซอ แพค (Warsaw Pact) ซึ่ง John le Donne มองมหายุทธศาสตร์เชิงรุกของรัสเซีย ว่าเป็นยุทธศาสตร์ของความน่ากลัว ซึ่งจะสำเร็จด้วยกำลังอำนาจทางทหารอย่างสูงสุด ในทางอุดมคติ กำลังทางยุทธศาสตร์ควรที่จะอยู่ภายในดินแดนใจกลางสำคัญ (Heartland) สามารถเคลื่อนที่ไปในทิศทางใดๆ ก็ได้ ถ้าต้องการ แม้ว่าจะเป็นการเพิ่มความยากลำบากในการขยายอิทธิพลของรัสเซีย แต่ความน่ากลัวและการเจาะลึกทางยุทธศาสตร์

สนธิ นวกุล/ สุภานี นวกุล

เชิงลึกของรัสเซีย ดูเหมือนจะเป็นการดำรงรักษารัฐบริวาร ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันตามผลประโยชน์ของรัสเซีย (Donne, 2004, p. 85) และอีกสำนัก คือ เรียลลิส (Realist school) ของอเล็กซานเดอร์ ฮเวชิน (Alexander Svechin) ซึ่งส่งผลให้รัสเซียใช้มหายุทธศาสตร์เชิงป้องกัน ในเวลาต่อมา อันนำไปสู่การยุติสงครามเย็น (Cold War) และการยกเลิควอร์ซอ แพคในท้ายที่สุด (Heikka, 2000, p. 3)

ภาพที่ 1 ทะเลบอลติกและประเทศโดยรอบ

ที่มา: Wikipedia Encyclopedia, 2019a

CHAPTER 24

จากภาพที่ 1 ในช่วงแรกของมหายุทธศาสตร์เชิงรุก รัสเซียให้ความสำคัญกับภูมิภาคนอร์ดิกบอลติก (Nordic-Baltic) โดยที่ให้อิทธิพลทะเลบอลติกเป็นพื้นที่กันชนทางเหนือของกลุ่มประเทศใน NATO (North Atlantic Treaty Organization) และระบบป้องกันภัยทางอากาศจะต้องสามารถตั้งอยู่ที่ชายทะเลบอลติก รวมทั้งจะต้องมีจุดเติมน้ำมันที่ใกล้กับทะเลแบเร็นตส์ (Barents) (ดูภาพที่ 2) ให้กับเครื่องบินทิ้งระเบิดทางยุทธศาสตร์ ก่อนที่จะบินตรงไปที่สหรัฐอเมริกา (Heikka, 2000, p. 9)

ภาพที่ 2 ทะเลบอลติก และทะเลแบเร็นตส์

ที่มา: Wikipedia Exyclopedia, 2019

มหาวิทยาลัยเซนต์ปีเตอส์เบิร์กของรัสเซียได้มีการพัฒนาการไปสู่ยุคนิวเคลียร์ พบการจารกรรมข้อมูลจากโครงการแมนฮัตตันของสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นโครงการสร้างระเบิดนิวเคลียร์ โดยธีโอดอร์ ฮอลล์ (Theodore Hall) เจ้าหน้าที่รัฐชาวอเมริกัน ผู้อัจฉริยะทางด้านคณิตศาสตร์และฟิสิกส์ สำเร็จปริญญาตรีจากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด (Harvard) ปริญญาโทและเอกจากมหาวิทยาลัยชิคาโก (Chicago) เขาเป็นผู้ฝึกฝนฟิสิกส์มาร์กซิสต์ และเป็นผู้นำข้อมูลลับจากห้องทดลองของโครงการนี้ ไปเปิดเผยแก่สหภาพโซเวียต และช่วยให้สหภาพโซเวียตกลายเป็นชาติที่สร้างระเบิดนิวเคลียร์ได้ในที่สุดเมื่อกว่า 70 ปีที่แล้ว โดยทำการทดสอบระเบิดนิวเคลียร์ลูกแรกในเขตชนบทของคาซัคสถาน (Kazakhstan) ทำให้สหภาพโซเวียตกลายเป็นชาติมหาอำนาจนิวเคลียร์ ชาติที่ 2 รองจากสหรัฐอเมริกา โดยที่รัสเซียมองว่าอาวุธนิวเคลียร์สามารถใช้เป็นเครื่องมือบังคับทางการเมือง และช่วยในการยับยั้งมหาอำนาจอื่น โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา ไม่ให้เข้ามาคุกคามหรือยุ่งเกี่ยวกับผลประโยชน์ของรัสเซีย รวมทั้งอาวุธนิวเคลียร์ยังเป็นอาวุธเพื่อป้องกันรัสเซียได้อีกด้วย (Heikka, 2000, p. 14)

ยุทธศาสตร์ภายใต้การปกครองของประธานาธิบดี ปูติน

ปัจจุบัน มหาวิทยาลัยของรัสเซียภายใต้การปกครองของประธานาธิบดี ปูติน ได้มีการปรับเปลี่ยน มุ่งไปสู่การมีหลายหัวอำนาจ เพื่อต่อต้านสหรัฐอเมริกาและประเทศกลุ่มตะวันตก โดยให้มีความร่วมมือกับประเทศอื่นๆ โดยเฉพาะสาธารณรัฐประชาชนจีน และประเทศที่ต่อต้านตะวันตก ผ่านทางงานวิจัยและพัฒนาการทางทหาร และการค้าขายอาวุธ (Heikka, 2000, pp. 36-38)

หลักฐานเชิงประจักษ์เกี่ยวกับมหาวิทยาลัยของรัสเซียภายใต้การปกครองของประธานาธิบดี วลาดิมีร์ ปูติน เห็นได้จากสุนทรพจน์ของประธานาธิบดี ปูติน ในการประชุมด้านความมั่นคงที่เมืองมิวนิค (Munich) ซึ่งอยู่ทางใต้ของประเทศเยอรมนี ในปี 2007 ประธานาธิบดี ปูติน ได้ส่งสัญญาณว่า รัสเซียจะสร้างมหาวิทยาลัยที่สะท้อนถึงสถานะแวดล้อมใหม่ของการที่โลกมีหลายหัวอำนาจ และตระหนักถึงการคงความเป็นชาตินิยมรัสเซีย ซึ่งหมายถึงประชาชนรัสเซียในดินแดนอื่นด้วย

นอกจากนี้ มอสโคว์ยังให้ความสำคัญด้านพลังงาน โดยมอสโคว์ให้พลังงานเป็นหัวใจของยุทธศาสตร์ความมั่นคงของชาติ และเป็นความมั่นคงทางเศรษฐกิจด้วย (Giles, 2009, p. 1) โดยพิจารณาถึงความมั่นคงของรัฐชายทะเลแคสเปียนที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยพลังงาน ทั้ง 3 แห่ง ดังภาพที่ 3 ได้แก่ อาเซอร์ไบจาน คาซัคสถาน และเติร์กเมนิสถาน ว่าเป็นผลประโยชน์ของรัสเซียที่สำคัญยิ่ง เนื่องจาก ทั้ง 3 รัฐชายทะเลแคสเปียนนี้ มีน้ำมันสำรองประมาณ 37.6 พันล้านบาร์เรล และก๊าซธรรมชาติเกือบ 385 ล้านล้านล้านลูกบาศก์ฟุต เปรียบเทียบกับรัสเซีย มีน้ำมันประมาณ 80 พันล้านบาร์เรล และก๊าซธรรมชาติสำรอง 1,688 ล้านล้านล้านลูกบาศก์ฟุต

ภาพที่ 3 อาเซอร์ไบจาน คาซัคสถาน และเติร์กเมนิสถาน

ที่มา: Researchgate, 2019

การเข้าถึงแหล่งพลังงานของรัฐชายฝั่งทั้ง 3 ดังกล่าว นับว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญยิ่งของพลังอำนาจของรัสเซีย เหมือนกับการควบคุมการเข้าถึงแหล่งพลังงานในอ่าวเปอร์เซีย ก็เป็นองค์ประกอบสำคัญของพลังอำนาจของสหรัฐอเมริกา ทั้งนี้ รัฐในเอเชียกลาง ได้แก่ อุซเบกิสถาน คีร์กีซสถาน และทาจิกิสถาน นับว่ามีความสำคัญทางภูมิยุทธศาสตร์ด้วย เพราะได้ช่วยรัสเซียในการเข้าถึงแหล่งพลังงานในรัฐชายทะเลแคสเปียน ซึ่งในอุซเบกิสถาน รัสเซียมีกำลังทหารในรูปแบบศูนย์ต่อต้านการก่อการร้ายภูมิภาค SCO (Shanghai Cooperation Organization) ในคีร์กีซสถาน รัสเซียตั้งฐานทัพอากาศภายใต้ CSTO (Collective Security Treaty Organization) ในทาจิกิสถาน รัสเซียมีการติดตั้งอุปกรณ์ทางอวกาศและวางกำลังทหารจำนวนหนึ่งบริเวณชายแดนที่ติดกับอัฟกานิสถาน (Muzalevsky, 2009, p. 30)

ความท้าทายที่สำคัญต่อมหายุทธศาสตร์ของรัสเซีย

ความท้าทายที่สำคัญต่อมหายุทธศาสตร์ของรัสเซีย พบว่าอยู่ทางชายแดนตอนใต้ ตอนเหนือ และ ตะวันตกของรัสเซีย โดยเฉพาะทางตะวันตก เขตแดนที่ติดกับรัฐที่เป็นสมาชิกนาโต้ทั้งที่เคยเป็นพันธมิตรใน Warsaw Pact หรือเคยเป็นส่วนหนึ่งของสหภาพโซเวียต รัฐเหล่านี้รวมถึง โปแลนด์ที่ชายแดนตอนเหนือและ ลิทัวเนียที่ชายแดนตอนใต้ติดกับคาลินินกราดของรัสเซียที่แทรกเข้ามาระหว่างรัฐทั้งสอง ดังนั้น จึงเป็น อุปสรรคการเข้าถึงส่วนที่เหลือของรัสเซีย คือ คาลินินกราด ทั้งทางบกและทางอากาศ ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 คาลินินกราด (Kaliningrad)

ที่มา: Encyclopedia Britannica, 2019

รัสเซียยังพบว่าตัวเองยังเผชิญหน้ากับสมาชิกนาโต้หลายประเทศในภูมิภาคมหาสมุทรอาร์กติก ที่สำคัญที่สุด คือ สหรัฐอเมริกา รัสเซียจึงประกาศการขยายการตั้งฐานทหารทางตอนเหนือนี้รวมถึงการตั้งกองบัญชาการทางทหารอาร์กติกใหม่ซึ่งรับผิดชอบความมั่นคงชายแดนจากทะเลแบเร็นตส์ ถึงช่องแคบเบริง ดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 ทะเลแบเร็นตส์ ถึงช่องแคบเบริง

ที่มา: Geology, 2019

สนธิ นวกุล/ สุภานี นวกุล

รัสเซียมองว่าการปกป้องรักษาฝั่งทางใต้ มีจุดอ่อนอย่างมากที่จะต่อต้านการรุกเข้ามาของนาโต้ เข้าสู่ภูมิภาคตรงกลางของมหาสมุทรศาสตร์ คือ มอสโก ดังนั้น มอสโกจึงพยายามที่จะขยายอิทธิพลให้ครอบคลุมถึง เบลารุสด้านตะวันตกเฉียงใต้ ยูเครนด้านใต้ และจอร์เจียและอาร์มีเนียด้านตะวันออกเฉียงใต้

ดั่งภาพที่ 6

ภาพที่ 6 มอสโกพยายามขยายอิทธิพลให้ครอบคลุมถึง เบลารุส ยูเครน จอร์เจียและอาร์มีเนีย
ที่มา: Worldatlas, 2019

ด้วยเหตุนี้ รัสเซียจึงได้ผนวกไครเมียและสนับสนุนกบฏในภาคตะวันออกของยูเครน ซึ่งสามารถมองได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งในความพยายามที่จะรวมเข้ากับสหพันธรัฐรัสเซีย เพื่อดำรงไว้ซึ่งความลึกทางยุทธศาสตร์ ก่อนที่ฝ่ายตรงข้ามจะเข้าถึงมอสโก กล่าวอีกนัยหนึ่ง รัสเซียมีความมั่นใจว่า ฐานทัพเรือที่เซวาสโตโพลในไครเมียซึ่งเป็นที่ตั้งของกองเรือทะเลดำ (Russian Black Sea fleet) ภาพที่ 7 จะทำให้นาโต้ห่างไกลออกไป ก่อนที่จะเข้าถึงมอสโก (Tata, 2014, pp. 1-3)

ภาพที่ 7 ฐานทัพเรือที่เซวาสโตโพล ที่ตั้งของกองเรือทะเลดำ

ที่มา: BBC, 2014

กระบวนการคิดของประธานาธิบดี ปูติน เกี่ยวกับมหายุทธศาสตร์ของรัสเซีย

การที่ประธานาธิบดี ปูติน เคยทำงานในหน่วย KGB (Komitet Gosudarstvennoy Bezopasnosti) ซึ่งเป็นหน่วยสืบราชการลับของรัสเซีย มาก่อน ย่อมส่งผลต่อกระบวนการคิดเกี่ยวกับมหายุทธศาสตร์ของรัสเซีย กล่าวคือ ประธานาธิบดี ปูติน เชื่อว่า ถ้ารัสเซียยังคงต้องการเป็นมหาอำนาจ จะต้องรวบรวมดินแดนที่เคยเป็นสหภาพ โซเวียตเดิม จึงจำเป็นต้องรุกเข้ายูเครนและผนวกไครเมียดังกล่าว ขณะเดียวกันต้องใช้การทูตเชิงบังคับให้ประเทศเพื่อนบ้านเข้าเป็น Eurasian Economic Union and Customs Union นอกจากนี้ รัสเซียยังมีความอดทนต่อความอ่อนแอทางเศรษฐกิจและความไม่มีเสถียรภาพในประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อที่จะเป็น

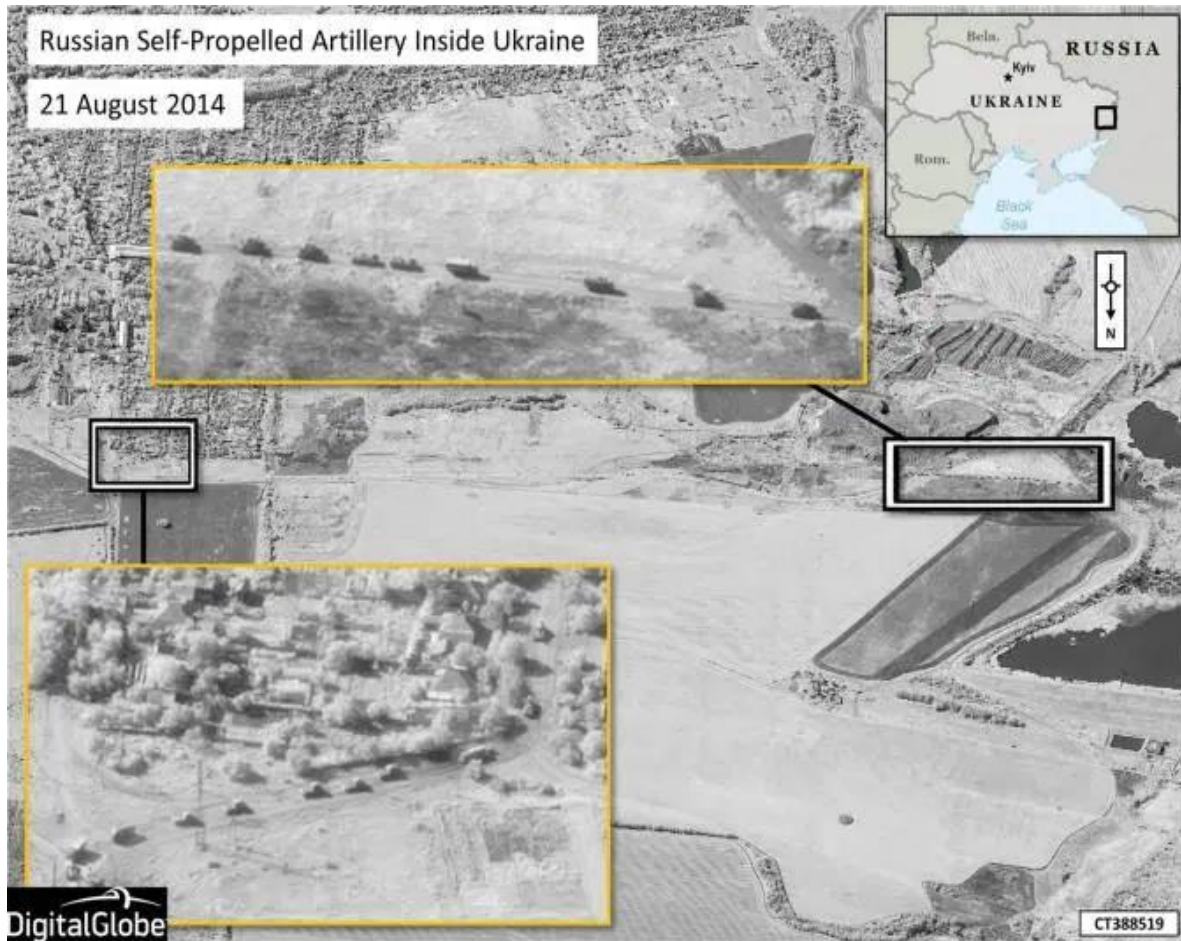
สนธิ นวกุล/ สุภานี นวกุล

โอกาสให้สามารถเพิ่มอิทธิพลของตนเองเข้าไปในประเทศเหล่านั้น (Starr and Cornell, 2014, pp. 18-19) ดังภาพที่ 8 รัสเซียบุกกรุกเข้าเขตมารินนิฟก้า (Marynivka) เมื่อเดือนสิงหาคม ค.ศ. 2014 และภาพที่ 9 ปรากฏ ขบวนการปืนใหญ่ต่อต้านจรวดของรัสเซียในพื้นที่ Krasnodon ของยูเครน ซึ่งเป็นพื้นที่ควบคุมของกลุ่มแบ่งแยกดินแดนเชื้อสายรัสเซีย

ภาพที่ 8 รัสเซียบุกกรุกเข้าเขตมารินนิฟก้า (Marynivka)

ที่มา: Euromaidan Press, 2016

ภาพที่ 9 ขบวนปืนใหญ่อัตโนมัติของรัสเซียในพื้นที่ Krasnodon ของยูเครน

ที่มา: Global News, 2014

ยุทธวิธีและเครื่องมือที่ประธานาธิบดี ปูติน ใช้ในการดำเนินมหายุทธศาสตร์

สำหรับยุทธวิธีและเครื่องมือที่ประธานาธิบดี ปูติน ใช้ในการดำเนินมหายุทธศาสตร์ นั้น มีทั้งแบบใหม่และเก่า โดยเฉพาะการบ่อนทำลายรัฐบาลเป้าหมายด้วยการทำให้ผู้นำเสียเครดิต และประยุกต์การกดดันทางเศรษฐกิจ รวมทั้งด้านอื่นๆ อาทิ การใช้สงครามพลังงาน และสื่อทันสมัยเพื่อการโฆษณาชวนเชื่อ การผสมผสานเครื่องมือเหล่านี้ ถูกใช้ในสมัยสหภาพโซเวียตมาก่อน ในการต่อต้านประเทศตะวันตก ทั้งนี้ มอสโคว์ได้ใช้สงครามไซเบอร์ต่อสหภาพยุโรป (European Union) และสมาชิกนาโต้ เอสโตเนีย (Estonia) แล้วต่อด้วย จอร์เจีย (Georgia) ตามด้วยการรุกรานด้วยกำลังทหารในปี 2008 (Starr and Cornell, 2014, p. 60) สงครามระหว่างรัสเซียกับจอร์เจียใช้เวลา 5 วัน คือ 7-12 สิงหาคม 2008 ดังภาพที่ 10 แต่ทำให้จอร์เจียต้องสูญเสียการควบคุมเหนือบางส่วนของอับฮาเซีย (Abkhazia) ร้อยละ 25 และอดีตมณฑลปกครองตนเองออส

สนธิ นวกุล/ สุภานี นวกุล

ซีเชียใต้ (South Ossetia) ร้อยละ 40 จากที่ถือครองอยู่เดิม พื้นที่ประมาณร้อยละ 20 ของจอร์เจียไม่อยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐบาลจอร์เจียอีกต่อไป (Wikipedia, 2019b) ซึ่งเป็นไปตามความเชื่อของประธานาธิบดีปูติน ที่ต้องการให้รัสเซียคงความเป็นมหาอำนาจ ด้วยการรวบรวมดินแดนที่เคยเป็นสหภาพโซเวียตเดิมดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

ภาพที่ 10: สงครามระหว่างรัสเซียกับจอร์เจีย และฐานทัพรัสเซียยังคงตั้งอยู่ใน Abkhazia และ South Ossetia

ที่มา: Wikipedia, 2019c

CHAPTER 24

ประธานาธิบดี ปูติน ได้ประยุกต์ใช้เครื่องมือต่างๆ เพื่อที่จะรวมสถานะของรัสเซีย ให้เป็นมหาอำนาจ เป็นลำดับความเร่งด่วนสูงสุด สูงกว่าการพัฒนาภายในประเทศ นอกจากนี้ ยังใช้สื่อรัสเซียเผยแพร่ความเป็นผู้นำของตนเอง ว่าเป็นผู้มีหลักการ มีความแข็งแรง และทันสมัย ไปยังผู้ฟังในสหภาพโซเวียตเดิม (Starr and Cornell, 2014, p. 63) ดังภาพที่ 11 ประธานาธิบดี ปูติน ในปฏิทิน ปี 2018

ภาพที่ 11 ประธานาธิบดี ปูติน ในปฏิทินปี 2018

ที่มา: Unilad, 2017

การบ่อนทำลาย ก็ถือว่าเป็นส่วนสำคัญของยุทธศาสตร์ของประธานาธิบดี ปูติน ที่จะทำให้รัฐอิสระอ่อนแอ และส่งเสริมกองกำลังที่นิยมรัสเซียในดินแดนที่เคยเป็นของสหภาพโซเวียตมาก่อน การบ่อนทำลายนี้ ตั้งแต่สนับสนุนนักการเมืองฝ่ายตรงข้าม และแทรกซึมเข้าไปในสถาบันของรัฐนั้นๆ จนถึงทำให้เกิดการรณรงค์ที่ใช้ความรุนแรง ซึ่งมีทั้งการวางระเบิดและการลอบสังหาร (Starr and Cornell, 2014, p. 64)

ยุทธศาสตร์ของรัสเซียในสงครามกลางเมืองซีเรีย

นอกจากการดำเนินมหายุทธศาสตร์ของรัสเซียดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ในสงครามกลางเมืองซีเรีย ยุทธศาสตร์ของประธานาธิบดี ปูติน ไม่ใช่แค่สนับสนุนพันธมิตรที่สำคัญซึ่งคือประธานาธิบดีอัสซาดของซีเรีย รัสเซียได้ใช้ความขัดแย้งในสงครามนี้ ที่จะหยุดอิทธิพลของกลุ่มพันธมิตรตะวันตกในภูมิภาค และผูกมิตรกับสมาชิกนาโต้ คือ ตุรกีอย่างใกล้ชิด จะเห็นได้ว่า รัสเซียไม่เคยละทิ้งยุทธศาสตร์สงครามเย็นในการเข้าไปเพิ่มความตึงเครียดระหว่างกลุ่มพันธมิตรนาโต้ด้วยกัน

ภาพที่ 12 แผนที่ซีเรียแสดงการควบคุมในพื้นที่ของฝ่ายต่างๆ

ที่มา: Aljazeera, 2019

ในเรื่องนี้เซนจิช แคนดา (Cengiz Candar) นักข่าวตุรกีมองว่าประธานาธิบดี ปูติน ได้วางความเร่งด่วนที่จะให้พันธมิตรตะวันตกแตกแยกในการสนับสนุนรัฐบาลซีเรีย บริบทนี้ การประชุมสุดยอดที่เมืองโซชี (Sochi) ของรัสเซีย เมื่อเดือน กุมภาพันธ์ 2019 ระหว่างประธานาธิบดี เรเจป ไตยิป แอร์โดอัน (Recep Tayyip Erdogan) ของตุรกี ปูติน ของรัสเซีย และฮัสซาน รูฮานี (Hassan Rouhani) ของอิหร่าน เพื่อหาหนทางแก้ไขความขัดแย้งในซีเรีย จะเห็นได้ว่า ประธานาธิบดี ปูติน ได้ทำให้ประธานาธิบดี เรเจป ไตยิป แอร์โดอัน ของตุรกี ใกล้ชิดกับรัสเซียมากขึ้น สิ่งนี้ ก็คือ มหายุทธศาสตร์ของประธานาธิบดี ปูติน (Demir, 2018) ดังภาพการประชุม ภาพที่ 13

ภาพที่ 13 ประธานาธิบดีของอิหร่าน รัสเซีย และตุรกี ในการประชุมสุดยอดที่เมืองโซชีของรัสเซีย
ที่มา: Seta, 2019

แม้ว่าผลประโยชน์ของตุรกีในซีเรีย ปรากฏว่าสอดคล้องกับชาติตะวันตกและนาโต้ แต่การพึ่งพิงรัสเซียที่เพิ่มขึ้น ทำให้ประธานาธิบดี เรเจป ไตยิป แอร์โดอัน ต้องหันมาร่วมมือกับรัสเซียในหลายระดับ ตั้งแต่ด้านความมั่นคงจนถึงด้านเศรษฐกิจ เมื่อเร็วๆ นี้ ตุรกีได้ซื้อขีปนาวุธป้องกันภัยทางอากาศ S 400 จากรัสเซีย ก็เป็นตัวอย่างหนึ่งที่ต้องพึ่งพิงรัสเซีย เส้นทางเดินของตุรกีที่ต้องพึ่งพิงรัสเซียนี้ หากตุรกีซึ่งเป็นสมาชิกนาโต้ เป็นตัวแทนของรัสเซียจริง ก็มองได้ว่าเป็นความต้องการของรัสเซียที่จะเพิ่มความคั่งงำในโลกของการการแข่งขันกับสหรัฐอเมริกาและนาโต้

มุมมองของนักวิเคราะห์ในประเด็นเป้าหมายของมหายุทธศาสตร์ของรัสเซีย

อย่างไรก็ตาม ยังมีมุมมองของนักวิเคราะห์ มองว่า เป้าหมายของมหายุทธศาสตร์ของรัสเซียมี 3 องค์ประกอบ คือ 1) สร้างสรรค์สมดุลแห่งอำนาจที่ดีกว่าและใหม่ในระบบระหว่างประเทศ 2) เปิดกว้างในการเข้าถึงตลาดใหม่เพื่อการระดมทุนและการส่งออก และ 3) ส่งเสริมอิทธิพลเข้าไปในภูมิภาคที่เป็นสหภาพโซเวียตเดิม กล่าวคือ

การสร้างสรรค์สมดุลแห่งอำนาจที่ดีกว่าและใหม่ในระบบระหว่างประเทศ หรือสร้างสรรค์โลกที่มีหลายขั้วอำนาจ ในประเด็นนี้ หมายความว่า รัสเซียไม่ได้ต้องการที่จะเป็นมหาอำนาจโลก แต่หวังที่จะจัดระเบียบระบบระหว่างประเทศที่เป็นแบบตะวันตกในปัจจุบัน เป้าประสงค์ของรัสเซียต้องการเห็นตัวแสดงที่เป็นมหาอำนาจอื่นๆ เคารพต่อผลประโยชน์ของรัสเซีย แทนการเห็นเป้าประสงค์ของรัสเซียว่าเป็นปรปักษ์

ส่วนการเปิดกว้างในการเข้าถึงตลาดใหม่เพื่อการระดมทุนและการส่งออก หรือเปิดตลาด และขจัดการคว่ำบาตร (Sanction) เป็นจุดเน้นที่ 2 ของมหายุทธศาสตร์ของรัสเซีย ต้องการที่จะทำให้เงินไหลเข้าคลังของรัฐโดยเข้าถึงตลาดส่งออกอาวุธ น้ำมันและแก๊ส เป้าประสงค์ระยะสั้น คือ ลดหรือกำจัดการคว่ำบาตร ทางเศรษฐกิจที่มีต่อรัสเซีย อาทิ บริษัททางการเงินของรัสเซียที่สำคัญ และเจ้าหน้าที่ระดับสูง อันเนื่องมาจากการผนวกไครเมียเมื่อปี 2014 การคว่ำบาตรที่ทำให้ราคาแก๊สและน้ำมันลดต่ำ ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อการปกครองของประธานาธิบดี ปูติน และหลายๆ บริษัทส่งออกภายในรัสเซีย ครอบคลุมถึงการคว่ำบาตรยังคงอยู่ ความพยายามที่จะขยายตลาดสำหรับการส่งออกอาวุธ น้ำมัน และแก๊สของรัสเซีย ก็จะถูกขัดขวาง

การส่งเสริมอิทธิพลเข้าไปในภูมิภาคที่เป็นสหภาพโซเวียตเดิม คือ เข้าไปมีอิทธิพลและอำนาจในพื้นที่อิทธิพลเดิมและใหม่ รัสเซียแสวงหาที่จะสร้างรูปแบบนโยบายต่างประเทศต่อรัฐเพื่อนบ้าน และมีอิทธิพลอย่างมากต่อรัฐบาลผสม (Akin, 2017)

บทสรุป

หากพิจารณาการกำหนดมหายุทธศาสตร์ของรัสเซีย นับตั้งแต่สงครามเย็นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ก็จะพบว่า สำนักคิด Hard-line school นั้นก็น่าจะมีมุมมองว่า ประเทศกลุ่มตะวันตกนำโดยสหรัฐอเมริกาเป็นภัยคุกคาม จึงส่งผลให้รัสเซียจำเป็นต้องวางมหายุทธศาสตร์เชิงรุกในช่วงแรก โดยจัดตั้ง Warsaw Pact และให้ความสำคัญต่อรัฐริมทะเลบอลติก เพื่อเป็นพื้นที่กันชนกับกลุ่มประเทศใน NATO ขณะเดียวกัน ก็ได้มีการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ในห้วงเวลาที่ใช้มหายุทธศาสตร์เชิงรุกนี้ แต่ในเวลาต่อมา สำนักคิด Realist school ก็ได้ทำให้รัสเซียเปลี่ยนมาใช้มหายุทธศาสตร์เชิงป้องกัน จนสงครามเย็นยุติ และไม่มี Warsaw Pact อีกต่อไป ซึ่งเป็นข้อสังเกตว่าสำนักคิดนี้ มีสหรัฐอเมริกาและประเทศกลุ่มตะวันตกอยู่เบื้องหลังหรือไม่ ทั้งนี้ในช่วงปี 1985-1991 ที่ มิฮาอิล กอร์บาชอฟ ได้นำนโยบายกาสนอสท์-เปเรสทรอยก้า มาใช้ปฏิรูปประเทศ ซึ่งการปฏิรูปดังกล่าวได้ทำให้ประชาชนในสหภาพโซเวียตเริ่มตระหนักถึงเสรีภาพในการดำรงชีวิต และในที่สุดก็นำไปสู่การล่มสลายของสหภาพโซเวียตในปี 1991 (กระปุก, 2556)

ครั้งมาถึง มหายุทธศาสตร์ของรัสเซียภายใต้การปกครองของประธานาธิบดี ปูติน แม้ว่ารัสเซียจะไม่สามารถกลับไปเป็นมหาอำนาจได้เหมือนแต่ก่อน แต่ประธานาธิบดี ปูติน ก็ได้พยายามที่จะปรับเปลี่ยนสร้างสถานะแวดล้อม ให้มุ่งไปสู่การมีหลายขั้วอำนาจ เพื่อต่อต้านสหรัฐอเมริกาและประเทศกลุ่มตะวันตก รวมถึงตระหนักถึงการคงความเป็นชาตินิยมรัสเซีย ตลอดจนให้ความสำคัญด้านพลังงานซึ่งเป็นพลังอำนาจที่สำคัญยิ่งของรัสเซีย ดังนั้น รัสเซียจึงให้ความสำคัญต่อประเทศในเอเชียกลางที่มีประชาชนเชื้อชาติรัสเซีย และแหล่งพลังงาน

อย่างไรก็ตาม รัสเซียภายใต้การปกครองของประธานาธิบดี ปูติน ได้ตระหนักถึงจุดอ่อนที่ต้องเผชิญหน้ากับประเทศที่เป็นสมาชิกนาโต้ และการดำรงไว้ซึ่งความเป็นมหาอำนาจ จึงพยายามที่จะดำเนินมหายุทธศาสตร์ ด้วยการรวบรวมดินแดนที่เคยเป็นสหภาพโซเวียตเดิม อาทิ การรุกเข้ายูเครนและผนวกไครเมีย เพื่อเพิ่มความลึกทางยุทธศาสตร์ หากฝ่ายตรงข้ามจะรุกเข้าถึงมอสโคว์

สำหรับยุทธวิธีและเครื่องมือที่ประธานาธิบดี ปูติน ใช้ในการดำเนินมหายุทธศาสตร์ นั้น มีทั้งแบบใหม่และเก่า ด้วยการที่ ประธานาธิบดี ปูติน เคยทำงานในหน่วย KGB มาก่อน จึงมีทั้งการบ่อนทำลายรัฐบาล การกดดันทางเศรษฐกิจ การโฆษณาชวนเชื่อ การใช้สงครามไซเบอร์ รวมถึงการรุกเข้าไปในประเทศเพื่อนบ้าน

ส่วนสงครามกลางเมืองในซีเรีย เป็นตัวอย่างในการดำเนินมหายุทธศาสตร์ของรัสเซีย ที่สามารถคานอำนาจกับสหรัฐอเมริกา และเพิ่มความไม่สบายใจระหว่างกลุ่มพันธมิตรนาโต้ด้วยกัน โดยพยายามดึงตุรกีให้มาร่วมมือกับรัสเซียมากขึ้น

ในส่วนที่นักวิเคราะห์ มีมุมมองว่า เป้าหมายของมหาวิทยาลัยของรัฐเซีย คือ สร้างสรรค์โลกที่มีหลายขั้ว และส่งเสริมอิทธิพลเข้าไปในภูมิภาคที่เป็นสหภาพ โซเวียตเดิม เป็นมุมมองที่คล้ายคลึงกัน แต่ที่น่าสนใจ คือ เป้าหมายที่จะเปิดกว้างในการเข้าถึงตลาดใหม่เพื่อการระดมทุนและการส่งออก ก็เพื่อต้องการที่จะเข้าถึงตลาดส่งออกอาวุธ น้ำมันและแก๊ส และกำจัดการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจที่มีต่อรัสเซีย มุมมองนี้อาจกล่าวได้ว่า เป็นความพยายามของประธานาธิบดี ปูติน ในการดำเนินมหาวิทยาลัยเพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจภายในประเทศ

รายการอ้างอิง

- กระปุก. (2556). *สงครามเย็น ความขัดแย้งทางอุดมการณ์ของ 2 ขั้วมหาอำนาจ*. วันที่ค้นข้อมูล 3 กันยายน 2562, เข้าถึงได้จาก <https://hilight.kapook.com/view/92088>
- Akin, A. (2017, May 2). *What do we know about Russia's 'Grand Strategy'?*. Retrieved September 6, 2019, from <https://www.washingtonpost.com/news/monkey-cage/wp/2017/05/02/what-do-we-know-about-russias-grand-strategy/>
- Aljazeera. (2019). *Syria's war: Who controls what?*. Retrieved September 3, 2019, from <https://www.aljazeera.com/indepth/interactive/2015/05/syria-country-divided-150529144229467.html>
- BBC. (2014). *Why Crimea is so dangerous*” Retrieved September 3, 2019, from <https://www.bbc.com/news/world-europe-26367786>.
- Demir, M. (2018, October). *Russia's grand strategy: how Putin is using Syria conflict to turn Turkey into Moscow's proxy*. Retrieved September 4, 2019, from https://www.researchgate.net/publication/329416224_Russia's_grand_strategy_how_Putin_is_using_Syria_conflict_to_turn_Turkey_into_Moscow's_proxy
- Donne, J. L. (2004). *The Grand Strategy of the Russian Empire, 1650-1831*. UK: Oxford University Press.
- Encyclopedia Britannica. (2019). *Kaliningrad*. Retrieved September 3, 2019, from <https://www.britannica.com/place/Kaliningrad-oblast-Russia>.
- Euromaidanpress. (2016). *Google Earth imagery reveals major Russian invasion in summer 2014*. Retrieved September 3, 2019, from <http://euromaidanpress.com/2016/03/16/evidence-confirms-major-russian-invasion-in-summer-2014>
- Geology. (2019). *Arctic Ocean Map and Bathymetric Chart*. Retrieved September 4, 2019, from <https://geology.com/world/arctic-ocean-map.shtml>
- Giles, K. (2009). *Russia's National Security Strategy to 2020*. NATO Defense College: Research Division.
- Global News. (2014). *The Russian 'invasion' of Ukraine in maps and numbers*. Retrieved September 3, 2019, from <http://globalnews.ca/news/1532578/the-russian-invasion-of-ukraine-in-maps-and-numbers>

- Heikka, H. (2000). *The Evolution of Russian Grand Strategy- Implication for Europe 's North*. POLSIS, University of Birmingham, Programme on the Northern Dimension of the CFSP, Ulkopoliittinen Instituutti & Institut für Europäische Politik.
- Muzalevsky, R. (2009). "Russia's Strategy in Central Asia: An Analysis of Key Trends". *Yale Journal of International Affairs, Winter 2009*, 26-42. Retrieved September 6, 2019, from <http://yalejournal.org/wp-content/uploads/2011/01/094103muzalevsky.pdf>.
- Researchgate. (2019). *Map of Central Asia*. Retrieved September 3, 2019, from https://www.researchgate.net/figure/Map-of-Central-Asia-downloaded-from-http-wwwsairamtourismcom-ca-today-on_fig8_308522990.
- Starr, S. F., & Cornell, S. E. (2014). "*Putin's Grand Strategy: The Eurasian Union and Its Discontents*". Central Asia-Caucasus Institute & Silk Road Studies Program, Johns Hopkins University.
- Seta. (2019). *Reflections on the Sochi summit*. Retrieved September 3, 2019, from <https://www.setav.org/en/reflections-on-the-sochi-summit>
- Tata, S. (2014). "*Kremlinology 2.0: Deconstructing Russian Grand Strategy*". Center for Security Studies. Retrieved September 4, 2019, from <https://css.ethz.ch/en/services/digital-library/articles/article.html/185686/pdf>.
- Unilad. (2017). *The 'Action Putin' 2018 Calendar Is Out In Time For Xmas*. Retrieved September 3, 2019, from <https://www.unilad.co.uk/news/the-action-putin-2018-calendar-is-out-in-time-for-xmas>.
- Wikipedia. (2019a). *Baltic Sea map*. Retrieved September 3, 2019, from https://en.wikipedia.org/wiki/Baltic_region#/media/File:Baltic_Sea_map.png
- Wikipedia. (2019b). *Barents Sea*. Retrieved September 3, 2019, from https://en.wikipedia.org/wiki/Barents_Sea
- Wikipedia. (2019c). *Russo-Georgian War*. Retrieved September 3, 2019, from https://en.wikipedia.org/wiki/Russo-Georgian_War
- Worldatlas. (2019). *Commonwealth of Independent States – Map & History*. Retrieved September 3, 2019, from <https://www.worldatlas.com/aatlas/infopage/cis.htm>